

Андрій Петрович Медушевський народився 28 листопада 1902 р. в с. Дахнівці Черкаського району Черкаської області в українській селянській родині. Виріс у багатодітній сім'ї. Батько, Петро Романович, грабарював. Мати, Параска Іванівна, виховувала дітей.

Андрій Петрович здобував педагогічну освіту спочатку в Черкаській учительській семінарії (1920—1921), а згодом продовжив навчання в Черкаській педагогічній школі (1921—1923). У 1925 р. закінчив трирічні педагогічні курси й набув спеціальності вчителя молодших класів. Кілька років учителював на Черкащині.

З 1929 р. А. П. Медушевський навчався на мовно-літературному факультеті Київського інституту соціального виховання, який закінчив 1932 р. Він брав активну участь у громадському житті, був академічним секретарем студентського бюро м. Києва. Ще зі студентських років вирізнявся наполегливістю, великою жадобою до знань.

Дружина Андрія Петровича, Зоя Оксентіївна Паляничко, вихідець з освіченої родини. Її батько, Оксентій Іванович, закінчив учительську семінарію, викладав у гімназіях Черкас, Городища; мати, Євдокія Семенівна, закінчила Вищі жіночі курси, знала іноземні мови. Тривалий час подружжя Медушевських проживало разом з батьками Зої Оксентіївни, які мали великий вплив на Андрія Петровича, допомагали йому в здобутті освіти. З переїздом до Києва Зоя Оксентіївна викладала російську мову і літературу в середній школі № 95.

У 1933—1934 рр. Андрій Петрович працював інспектором відділу кадрів Київського облвню, в 1934—1937 рр. — завідувачем навчальної частини, викладачем мови й літератури педагогічного технікуму, в 1934—1938 рр. — начальником кафедри, старшим викладачем української мови школи міліції (м. Київ).

А з 1938 р. А. П. Медушевський продовжив освіту в Київському державному педагогічному інституті ім. О. М. Горького. У 1938—1941 рр. навчався в аспірантурі Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, проте захистити кандидатську дисертацію зміг лише після війни.

З початком війни А. П. Медушевський був призваний до армії. Під час бою потрапив в оточення, а потім — у полон. До квітня 1944 р. перебував на окупованій території (Хмель-

**МЕДУШЕВСЬКИЙ
Андрій
Петрович**
(1902—1977)

Педагог, директор
школи, фахівець
з методики викладання
української мови

ницька обл.) як полонений. Після звільнення окупованої території його знову призвали до армії й поновили в офіцерському званні. На посаді командира стрілецької роти брав участь у боях проти німецьких фашистів і японських самураїв. За проявлені мужність і відвагу нагороджений двома орденами «Червоної Зірки», медалями «За відвагу», «За перемогу над Японією», «За перемогу над Німеччиною». Демобілізований у березні 1946 р. у званні старшого лейтенанта.

У кирзових чоботях і солдатській шинелі повернувся А. П. Медушевський до Київського державного педагогічного інституту ім. О. М. Горького й разом з іншими викладачами брав активну участь у відновленні його роботи. З березня 1946 р. працював тут на посаді старшого викладача української мови. У червні 1949 р. захистив кандидатську дисертацію на тему: «Синтаксис складного речення в середній школі», й у жовтні 1949 р. Вчена рада Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка присудила йому науковий ступінь кандидата педагогічних наук. З 1950 р. завідував кафедрою української мови КДПУ ім. О. М. Горького. Згодом був затверджений доцентом цієї кафедри (1953). Він читав курс української мови, вів семінарські та практичні заняття, брав активну участь у підготовці кваліфікованих кадрів, керував аспірантами, підготував дванадцять кандидатів філологічних наук і п'ять кандидатів педагогічних наук. Колеги Андрія Петровича зазначали, що «лекції завідуючого кафедрою української мови Київського педагогічного інституту ім. О. М. Горького нікого не залишають байдужим. Подобаються вони студентам, викладачам і багатьом учителям, які охоче відвідують їх, продовжуючи опановувати мистецтво вчити й виховувати»¹. А. П. Медушевський любив повторювати, що «все починається з лекції».

У 1963 р. учений захистив докторську дисертацію на тему «Викладання фонетики і граматики української мови у восьмирічній школі», яка складається з двох томів. У першому томі розглядаються проблеми викладання фонетики і граматики, а в другому — питання синтаксису української мови у восьмирічній школі. Автор спочатку виклав матеріал про фонетику, морфологію і синтаксис у необхідному для вчителя обсязі, а потім — про методику вивчення відповідних розділів у цілому та методичні рекомендації до конкретних розділів шкільної програми з мови. В дисертації А. П. Медушевський наводить зразки планування уроків відповідно до певних тем і системи уроків із загальної теми. Це дослідження вченого стало корисним посібником для вчителів української мови, студентів філологічних факультетів, факультетів педагогічних інститутів.

Андрій Петрович успішно поєднував викладацьку й науково-методичну роботу. У складні повоєнні роки він розробляв нові шляхи й методи ефективного викладання української літературної мови в середній і вищій школі. За період з 1949 по 1962 р. вийшли друком 35 праць ученого з питань сучасної української мови та методики її викладання в середній школі. Серед них важливе місце займали питання методичної і практичної допомоги вчителям-мовникам середньої школи. Його підручник із синтаксису української мови витримав 14 видань, експериментальний і пробний варіант вийшли п'ятьма виданнями. А. П. Медушевський писав підручники з української мови й для Канади, Чехословаччини, Польщі.

¹ Марченко Л., Неббайло Л. Професор, вихователь // Рад. освіта. 1972. № 80.

Основні праці вченого, зокрема «Уроки з української мови в середній школі» (1959), «Курс сучасної української літературної мови. Синтаксис простого речення» (1959), «Викладання фонетики і морфології української мови у восьмирічній школі» (1962), були добре відомі мовознавцям і методистам. Він був керівником колективу та автором численних навчально-методичних посібників з української мови для студентів («Примірні уроки з граматики», 1953; «Методичні розробки з граматики української мови. Синтаксис простого речення», 1954).

Потрібно зазначити, що підручники, методична література для вчителів української мови, автором яких був А. П. Медушевський, мали велику популярність серед педагогів. Так, в одній із статей газети «За педагогічні кадри», що випускав КДПІ ім. О. М. Горького, описується, як до редакції надійшов лист від колишньої випускниці, де вона просила надіслати їй книгу про синтаксис простого речення. Але книги Андрія Петровича на полицях не залежувалися, вчителі їх розкуповували дуже швидко, й тому задовольнити прохання вчительки не було можливості. Коли про це дізнався А. П. Медушевський, то приніс власний примірник для випускниці інституту.

Студенти дуже поважали свого вчителя й наставника і навіть писали йому після закінчення інституту, радилися з різних питань. Андрій Петрович відповідав усім. Він був уважний як до студентів, так і до своїх колег, завжди прагнув допомогти тим, хто цього потребував, бо сам пройшов тяжкий життєвий шлях і знав, якою важливою буває вчасна допомога. Колеги називали Андрія Петровича невтомним трудівником і прагнули наслідувати його: «Нам, молодим членам кафедри, аспірантам і студентам, є чого повчитися у Андрія Петровича: повчитися майстерності і уміння педагогічної роботи, якій усе своє життя присвятив т. Медушевський»¹.

Учений вів велику науково-організаторську роботу, зокрема входив до складу експертних комісій з мовознавства й методики мови при Міністерстві народної освіти та Міністерстві вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, був членом редакційних рад і колегій журналів «Мовознавство», «Українська мова та література в школі», видавництва «Радянська школа», а також членом проблемних рад, редактором наукових записок і збірників, спеціалізованих рад з присудження наукових ступенів. Він виступав з доповідями перед учителями м. Києва, в яких розкривав актуальні питання щодо викладання української мови.

А. П. Медушевський брав участь у складанні програм з української мови для середньої школи, педагогічних інститутів та училищ. Хвилювала вченого і проблема підготовки кваліфікованих педагогів. У статті «Резерв — у міжпредметних зв'язках» учений констатував, що міжпредметні зв'язки при вивченні спеціальних дисциплін, зокрема на філологічному факультеті Київського педагогічного інституту ім. О. М. Горького, недостатньо розкриваються й використовуються, що негативно впливає на рівень знань студентів, у тому числі з мови. Андрій Петрович наголошував, що «у широкому і всебічному використанні міжпредметних зв'язків криються важливі резерви піднесення ефективності підготовки вчителя». Він запропонував скласти окремі програми з мови та літератури, куди ввести все найнеобхідніше для підготовки спеціаліста-філолога. А щоб краще виконувати чинні тоді програми, А. П. Медушевський вважав за потрібне створювати тимчасові чи

¹ Плущ М., Москаленко Н. Невтомний трудівник // За пед. кадри. 1957, 6/н.

постійнодіючі міжпредметні комісії, на яких «викладачі могли б поставити вимоги один до одного, обговорити вузлові розділи програм з тим, щоб уточнити аспекти їх вивчення по кожній дисципліні».

Суспільно-політичне середовище в країні змушувало вчених пов'язувати наукову працю з ідеологічною. Наука не була вільна від стереотипів та догм. Тому, звичайно, праці вченого мають ідеологічне забарвлення. Під тиском ідеологічних умов він прочитав кілька доповідей для вчителів м. Києва про перебудову мови «в світлі історичних праць товариша Сталіна». Але попри всі ідеологічні нашарування, завжди залишався активним поборником розвитку української мови, шукав шляхи вдосконалення методики її викладання в середній і вищій школі.

За плідну працю в галузі освіти й педагогічної науки постановою колегії Міністерства освіти УРСР від 12 жовтня 1977 р. А. П. Медушевський був нагороджений медаллю А. С. Макаренка.

Андрій Петрович був знаним і в літературному середовищі, товаришував з А. С. Малишком, М. М. Шумилом, О. Д. Іваненко, Ю. О. Збанацьким. Він любив відпочивати на природі, гарно співав, писав вірші.

А. П. Медушевський є автором понад 80 наукових праць із методики викладання української мови, які стали в пригоді не одному поколінню вчителів. Учений досліджував проблему викладання фонетики і граматики в школі, створив систему уроків мови, що охоплює курси фонетики, граматики, орфографії, пунктуації та орфоепії, висвітлював досвід опрацювання з учнями теми про складносурядні речення тощо. Підручники з української мови для середніх і вищих навчальних закладів, створені ним та колективом його однодумців у повоєнні роки, відіграли велику роль у розвитку української мовної освіти.

А. П. Медушевський помер 23 грудня 1977 р. Його колеги, учні (М. Бочук, М. Коваль, Л. Марченко, Н. Москаленко Л. Недбайло, М. Плющ) у своїх статтях високо оцінювали діяльність педагога. А загалом науково-педагогічна спадщина Андрія Петровича ще недостатньо вивчена і чекає на своїх дослідників.

Праці

Медушевський А. П. Граматичний розбір на уроках мови в середній школі // Укр. мова в шк. 1951. № 2.

Медушевський А. П. Зміни в підручнику з української мови для середньої школи // Укр. мова в шк. 1951. № 3.

Медушевський А. П. Вивчення теми «Фонетика в V класі» // Укр. мова в шк. 1952. № 1.

Медушевський А. П. Вивчення теми «Складносурядне речення в VII кл.» // Укр. мова в шк. 1952. № 4.

Медушевський А. П. Примірні уроки з граматики. Синтаксис складного речення. К., 1953.

Медушевський А. П. Вивчення теми «Займенник» у 5 класі // Укр. мова в шк. 1954. № 1.

Медушевський А. П. Вивчення теми «Типи простого речення» в 6 класі // Укр. мова в шк. 1954. № 6.

Медушевський А. П., Тищенко М. К. Українська мова. Ч. II. Синтаксис: Підруч. для VI і VII класів середньої шк. К., 1956.

Медушевський А. П. Уроки з української мови в середній школі. Синтаксис. К., 1959.

Медушевський А. П. Викладання фонетики і морфології української мови у восьмирічній школі: Посіб. для вчителів укр. мови восьмирічної шк. та студентів ф-тів мови й л-ри пед. ін-тів. К., 1961.

Медушевський А. П. Викладання фонетики і граматики української мови в восьмирічній школі // Автореф. дис. ... д-ра філол. наук. К., 1964.

Медушевський А. П. Культура усного мовлення // Укр. мова і л-ра в шк. 1968. № 10—11.

Медушевський А. П., Тищенко М. К. Українська мова, 7 клас: Пробний підручник. К., 1973.

Медушевський А. П. Резерв — у міжпредметних зв'язках // Рад. освіта. 1975. № 81, 8 жовт.

Література

Плющ М., Москаленко Н. Невтомний трудівник // За пед. кадри. 1957, б/н.

Бойчук М. Спасибі Вам, Андрію Петровичу // За пед. кадри. 1962. № 25. 29 верес.

Коваль М. Пам'ять про героїв у наших серцях // За пед. кадри. 1965. № 17. 29 квіт.

Учені вузів Української РСР / Попов В. М., Полурез В. І., Дяченко Ю. П. К., 1968.

Марченко Л., Недбайло Л. Професор, вихователь // Рад. освіта. 1972. № 80. Листопад.

Андрій Петрович Медушевський // Мовознав. 1978. № 2(68). Берез.— квіт.